

La seducció de Cuba

CABRÉ, MERCÈ; TORRAS, JOSEP.

El miratge de les Índies. L'emigració blancha a Amèrica al segle XIX.

Ajuntament de Blanes. Blanes, 2006.

L'estat de la recerca sobre emigració catalana durant el segle XIX a Amèrica, i en concret a Cuba —la principal de les dues Antilles sota domini espanyol—, està molt per sota del que aparentment podríem pensar, sobretot si considerem la importància que té el fenomen migratori en el context de la història de Catalunya. El títol del llibre que ressenyem vol expressar el que Cuba representava en l'imaginari popular: un miratge, o sigui, una il·lusió seductora, el que nosaltres havíem definit com «l'illa dels somnis». El darrer i doble objectiu de l'emigrant en marxar a Cuba era sempre el mateix: retornar amb prou diners per mantenir un estatus superior al que li correspondria per origen i condició social.

Però, com hem dit, la investigació en l'àmbit català és encara massa escassa per poder-ne treure conclusions a nivell nacional. La suma de moltes històries locals permetrà confegir la gran història nacional.

A Blanes, com molt bé expliquen Mercè Cabré i Pep Torras en el seu treball, s'hi donaven un seguit de condicions en ocasions aplicables a d'altres municipis

catalans, però en d'altres no. Els autors reconstrueixen de manera molt ben documentada la tipologia dels blancs que decidiren travessar l'Atlàntic. Afirmen, prenent com a base les recerques de César Yáñez, que no es tractava de l'emigració del pessimisme, que comporta la fugida del lloc d'origen davant de la manca de recursos i de la pobresa. Encara que alguns casos adduïren la manca de feina com a motiu de l'emigració, eren una minoria dintre del conjunt de blancs que es van embarcar, perquè justament en l'època en què es produí el major flux migratori la vila de Blanes estava travessant un dels seus millors moments econòmics, amb les drassanes construint vaixells per naviliers de tot el litoral i amb els menestrals ocupats en les tasques derivades d'aquesta activitat intensa.

En coneixem algunes excepcions, que indiquen que la marxa, en ocasions, podia respondre a la necessitat d'una millor supervivència. És lògic, doncs, apel·lar constantment a la reconstrucció de tot el mosaic de l'emigració catalana.

Seria el mateix cas de l'època dels retorns més massius. Cabré i Torras els situen, per a Blanes, a final de la dècada dels seixanta. I ho fan d'una manera molt ben argumentada: crisi de la navegació dels vaixells de vela, crisi econòmica a Barcelona i la primera Guerra de Cuba (1868-

1878). En molts altres indrets de Catalunya el fenomen migratori s'allargà de forma continguda fins cap a final del segle XIX. Les conseqüències de l'altra guerra, la del 1895-1898, hi varen tenir molt a veure.

El llibre confirma que hem de rebutjar els tòpics. L'emigració a Cuba no va ser un camí de flors i violes. Els autors plantegen el terme *miratge*, crec, des d'aquest punt de vista. No és veritat que anar a Amèrica fos sinònim d'enriquiment. Com escriuen Cabré i Torras, «en aquest procés, alguns hi deixaren la salut i la vida, fins i tot; uns quants assaboriren el somni de la riquesa, i la majoria aconseguiren uns estalvis modestos que no donaven per a gaire després del retorn. Per a aquesta majoria les Índies varen ser un miratge que se'ls va desfer davant dels ulls i del qual només els va quedar l'esforç continuat durant quinze o vint anys, els millors anys de la seva vida».

Després de la lectura del llibre podem afirmar que la història del segle XIX de Blanes no es pot estudiar només amb la consulta d'aquesta obra, però sí que, a partir d'ara, tampoc podem escometre-la sense ella, perquè ja és imprescindible.

Quan podrem, però, disposar d'un cens de l'emigració de catalans a Cuba al segle XIX? Quanta feina hi ha per fer!

Lluís Costa

El resultat d'una feina ben feta

BURCH, JOSEP [et alii].

Excavacions Arqueològiques a la muntanya de Sant Julià de Ramis. El Castellum.

Ajuntament de Sant Julià de Ramis, Diputació de Girona i Universitat de Girona. Girona, 2006. 206 pàgines.

La publicació de la segona monografia sobre el jaciment de Sant Julià de Ramis és una doble satisfacció: d'una banda, perquè palesa que un jaciment com aquest està en mans d'un equip expert, que fa anys que realitza un bon treball; de l'altra, perquè permet constatar que no sempre es treballa amb presses, sinó que encara queda lloc per a la feina feta per etapes i amb ganes que cada una tingui la importància que li pertoca dins el llarg procés d'interpretació d'un jaciment. L'edició d'aquest llibre és la darrera etapa de l'estudi del sector del *castellum* del jaciment de Sant Julià de Ramis. S'hi mostra la base estructural del sector i l'estudi del material arqueològic, i

dos capítols complementaris aporten al lector informació addicional sobre l'entorn i la toponímia del jaciment.

Al llarg dels capítols adquireix especial rellevància l'aparell gràfic del llibre. Hi ha dos tipus d'il·lustracions: les del material arqueològic, mitjançant les quals el lector expert pot fer-se una idea de quin tipus de material s'hi ha documentat i quina és la possible datació dels diferents nivells, i les il·lustracions i dibuixos del jaciment, de gran qualitat, que acompanyen el text i ajuden a entendre correctament les interpretacions dels autors.

Val a dir que la monografia del *castellum* de Sant Julià de Ramis s'adreça, principalment, als qui treballen en el món de l'arqueologia. Dins les seves pàgines, hom hi trobarà informació rellevant sobre els materials que aporten la datació dels estrats arqueològics o sobre les relacions de les estructures del sector i la seva interpretació. Tanmateix, si el que agafa el llibre només és un aficionat de la història i de l'arqueologia, potser es trobarà, en alguns apartats, davant el mur del tecnicisme i de la manca d'intel·ligibilitat del text científic.

L'edició de la segona monografia del jaciment de Sant Julià de Ramis és, doncs, el resultat visible de la feina ben feta i la seva exposició a la comunitat científica.

Marta Pi Vázquez

De l'alcaldia a l'exili

RIBERA, Carles.

Notícia d'un republicà.

Biografia i textos de Joaquim Aleixandri.

Centre d'Estudis Selvatans.

Ajuntament de Caldes de Malavella.

Caldes de Malavella, 2006.

267 pàgines.

El periodista i historiador Carles Ribera ha elaborat un llibre d'investigació històrica molt acurat, exhaustiu i molt ben documentat, però no exempt de complicació, centrat en la biografia de Joaquim Aleixandri (Barcelona 1906 – Grandchamp, França 2002), destacat polític republicà que va desenvolupar la major part de la seva vida política a Caldes de Malavella durant la Segona República i la Guerra Civil. Hi fou alcalde entre els anys 1937 i 1938, i posteriorment s'exilià durant més de seixanta anys en una petita població de la Borgonya.

L'elaboració d'aquesta recerca biogràfica s'inicià l'agost de 2004, quan la germana d'Aleixandri va assabentar-se de l'existència al poble de Grandchamp de les seves pertinences personals: algunes llibretes, notes disperses i cartes. La troballa d'aquest tresor documental a la seva petita estança de la Rue Enfer, el carrer de l'Infern, va revelar de seguida el seu interès històric i la necessitat de recuperar la seva figura política de l'oblit. L'autor ha consultat un gran nombre d'arxius, documen-

tació i articles, com també la seva obra periodística al setmanari republicà *Acció Ciutadana* durant els anys 1933-34. A més a més Carles Ribera, amb encert, ha recollit i contrastat fonts orals dels convulsos anys de la Guerra Civil. Realment un treball d'investigació molt acurat, exhaustiu i contrastat, en el qual s'han emprat totes les diferents fonts històriques possibles.

El llibre s'estructura en deu capítols, majoritàriament ordenats de forma cronològica sobre els fets polítics i personals que envoltaren la vida d'Aleixandri, a partir dels seus orígens familiars tarragonins fins als darrers dies de la seva vida a l'exili francès. En el tercer capítol, corresponent al moment de la seva destinació com a ferroviari a l'estació de Caldes de Malavella, l'obra se centra en els anys d'articulista al setmanari republicà *Acció Ciutadana*, coincidint amb el govern del Bienni Negre de dretes. En els següents capítols ja es

posa de manifest la militància política d'Aleixandri, identificat amb els ideals republicans i catalanistes, sobretot quan es mostrà a favor de la proclamació de la República Catalana el 6 d'octubre de 1934. La seva militància li costà aviat el captiveri, i pocs dies després fou víctima d'un desterrament laboral forçat en una llunyana estació aragonesa. No va ser fins després de les eleccions del febrer de 1936 que pogué retornar a Caldes, on inicià la seva etapa política més destacada.

A continuació descobrim els fets més sagnants de l'esclat de la Guerra Civil a Caldes de Malavella. El juliol de 1936 l'aixecament militar va portar a la formació del Comitè Antifeixista, sobretot dominat pels elements anarcosindicalistes de la CNT-FAI. L'autor ha investigat un episodi encara avui convuls, en què foren habituals a partir de l'estiu d'aquell any els escorcolls a les masies, la repressió i la violència anticlerical. En aquest punt es posa de manifest que Aleixandri es trobava entre l'espasa i la paret. Tot i formar-ne part, Aleixandri, conciliador, es mostrà partidari d'aturar el vessament de sang. El setè capítol està centrat en el seu mandat d'alcalde a partir del febrer de 1937, escollit com a representant del Centre Cultural d'Esquerra Catalana (ERC). Durà en el càrrec poc més de 16 mesos, amb contínues dificultats i enfrontaments,